

SZABÓ ZSOLT (Kolozsvár, 1946) ny. egyetemi tanár, a Művelődés c. kolozsvári folyóirat főszerkesztője 2013 júniusáig.

A sztánai farsangi bálról

Szabó Zsolt művelődéstörténész mesél III.

A legújabb kori sztánai rendezvények közül kétségtelenül a legismertebb, a legnépszerűbb a sztánai farsangi bál. Pedig a település jó hírnevét öregbítették az utóbbi két évtizedben már a Sztánai Napok, középiskolás és egyetemista diáktáborok, ifjúsági, nőszövetségi és lelkésztalálkozók, lovas iskola, emlék- és teljesítménytúrák, gyűjtögető és kutató programok, ellátogattak ide közemberek százszámra és válogatott cigánylegények az irodalom, a művészet és a politika világából rangrejtve vagy díszkísérettel. Egyszer majd talán ezekről is több szó esik.

A farsangi bálról ma már minden szereplőnek, de még a távolról érintettnek is megvan a maga története, kialakulóban a legendáriuma. Sokan és egyre többen magukénak érzik, hozzátesznek vagy elhallgatnak, olykor éppenséggel kitalálnak részleteket. És ez így van rendjén, mutatja, hogy fontos közösségi eseménnyé vált nemcsak a helybeliek kis közössége számára, de a valamivel tágabb környezet is viszonyulni akar hozzá, egyre többen szeretnének cselekvő részeseivé válni.

Nekem is megvan a magam története, dióhéjban a lényege alább.

Adott keret: az utolsó (ez csak utólag derült ki) békebeli esztendőben, 1914. február 1-jén egy fiatal, felfelé ívelő pályáján roppant aktív és sikeres fővárosi építész (Kós Károly) meg szeretné mutatni választott szülőföldjén (Kalotaszegen, kb. fele útján

Budapest és Sepsiszentgyörgy között) felépített művésztanyáját művész- és íróbarátainak, s ha már megszervezi a kellemes együttlétet, világmegváltó terveiből egy morzsányit, valamilyen közösségi, akkori fogalmak szerint jótékonykodási célt is kitűz (bánffy-hunyadi szeretetotthonra gyűjt) és családi közreműködéssel hét országra szóló sikeres farsangi bált szervez. Irodalmi párlata is van, Móricz Zsigmond *Nem élhetek muzsikaszó nélkül* című kisregénye, majd ennek színpadló változata. Folytatása a farsangi bálnak nincs, azazhogy mégiscsak van... az új évezredben, 87 év múlva.

Közbeeső láncszemek: kitör az első világháború, román megszállás, foltozóvargák újraszabják Európa földabroszát, Sztánára helyezi át rezidenciáját a főhős, új kihívások, átmenetileg inkább politikusi, közösségépítői és csak másodlagosan művészi, végül hangsúlyozottan irodalomszervezői, írói szerepvállalás. Közben társaságában telket szerez, nyaralót majd lakóházat tervez és épít a szerkesztő- és gályarabtárs Szentimrei Jenőnek, közös könyvek, harcok, sikerek és balsikerek. Jön a második világhégés, a diktatúra, többek között Kós nevére sem szabad idehaza leírni századik születésnapján, a Szentimrei-ház állami kézben szolgálja az elvtársak egy csoportját. Az 1989-es váltás, hogy ne mondjam: bukfcenc után, mintha megmozdulna lassan a világ, vannak dolgok, amik a helyükre kerülnek. Sok szó esik Kós életművéről,

Farsangi vendégek fogadása a sztánai állomáson

1996-ban hatályon kívül helyezik azt a törvényt, ami alapján államosítottak, a család visszaperli az ingatlant, az új tulajdonos, Szentimrei Judit létrehozza a Szentimrei Alapítványt, többek között Kalotaszeg, Sztána természeti-táji és művelődési értékeinek feltárására, tudatosítására, népszerűsítésére. Ennek képviseletében kaulauzoltam 1998 nyarán az erdélyi tanulmányúton levő kert- és tájépítész egyetemistákat a budapesti kertészeti egyetemről. A csoport vezetőjével, a székelyudvarhelyi, Kolozsvárt végzett tanársegéddel, Fekete Alberttel egyezkedtünk, hogy szakgyakorlatra diákokat hoz, akikhez kolozsvári diákok is csatlakozhatnak, s közös munkával szakszerűen felméri és meg is tervezik a Sztánai völgy táji-termezteti értékeinek rehabilitálását és védelmét. Jó támogatóra, pártfogóra találtunk az akkor frissiben kinevezett fiatal lelkész, Papp Hunor személyében. Az is hamarosan kiderült, hogy

a halmozottan hátrányos helyzetű és rohamosan öregedő-fogyó település közösségi életének meg-, pontosabban újjászervezése nélkül nem sok esélyünk van. A kezdeti lépéseket inkább bizalmatlanul fogadták a helybeliek, a szemétösszeszedő közmunkának még értetlenkedő szemlélője, ellendrukkere is volt, a faluszépítő, csorgóépítő és patakmeder erősítő munkálatokba már bekapcsolódtak, és fokozatosan befogadták a négy országból érkezett fiatalokat, immár azt is tudomásul vették, hogy annyira ott-hon érzik magukat: mulatni is akar-nak és nem feltétlen úgy, ahogyan

az ma általában szokás egy farsangi bálon: diszkóban vagy lagzilajcsiban csupán. Az egyéb programpontok is menet közben alakultak: a falu, a vidék is meg akarta mutatni magát, hát kialakult a helyi gyermekszínház előadás-sorozata, amibe belefért alkalmi felnőtt szereplő, akár a játékos kedvű tiszteletes vagy az öregaszonyok fellépése, a helyi vagy a környékbeli kézművesek termékbemutatója, jelmezverseny, néptáncelőadás és -tanítás, -tanulás, képzőművészeti vagy néprajzi kiállítás, kalotaszegi könyvek bemutatása és árusítása, lovas felvonulás, testvérgyülekezetek

meglepetései, farsangi bábu készítése, körbehordozása és a gonosz, a sötét-ség, a hideg el/üz/éget/ése, kirándulás a Varjúvárhoz, Szentimrei-házhoz, a Csigadombra. Már a tizedik (az első jubileumi) farsangra kialakult az a forgatókönyv, ami kisebb-nagyobb módosításokkal, olykor rögtönzésekkel egészül ki és válik szórakoztató, jó hangulatú közösségépítő együttlétté.

Természetesen megmaradt a jótékonyági cél is: a romos iskola-épületet, a protestáns bál egykori színhelyét visszabontották, újraépítették, kialakították benne a százéves somligetre utaló Somvirág Községi Házat, gyülekezeti teremmel, orvosi rendelővel, ifjúsági szállással.

Az idei (második, az elsőnek pontosan 100. születésnapján tartott jubileumi) farsangi bál immár háromnaposra bővült változatos programmal, facebookoldallal és mindennel, mi szem-szájnak ingere (a miniszterelnök asszonya jószolgálati tevékenységével, a nemzetközi gyors sztánai megállójával és fogadásával, a *Nem élhetek muzsikaszó nélkül* kolozsvári színházi bemutatójával, a Kós-életművet bemutató kiállítás-sorozattal, emléktábla avatással stb.), olyan eseményévé vált a két haza hagyományok iránt érdeklődő, a saját bőrében magát jól érző magyarságnak, amire az elmúlt száz esztendőben kevés példa volt.

Kós Károly Találkozásaim Móricz Zsigával

(Részlet. Sztána. 1939. okt. 10.)

Erdélyi Helikon 1939. 12. évf. 9. sz.
603–613. l.

1914-ben nemcsak a világháború tört ki, hanem abban az esztendőben volt a sztánai református bál is. Nem kicsi dolog ez, mert háború volt még, és lesz még, de sztánai református bál soha azelőtt nem volt, és úgy látszik hamarosan nem is lesz. A bál kitalálója én voltam, és szervezője, rendezője, vezérkari főnöke sógorom, Balázs Balázs, vagyis a „Dufla”, aki mulató, aranyosan vidám legényember volt akkor, akit mindenki egyszerre megszeretett,

SZTÁNAI JUBILEUMI FARSANG

2014. január 31.–február 2.

Fővédnök: Magdó János Magyarország kolozsvári főkonzulja

PÉNTEK (2014. január 31.)

- 14.00 • Vendégek fogadása a sztánai vasúttállomás (Hargita nemzetközi vonat érkezése), kb. 40 perces séta a faluba zenés kísérettel
- 19.00 • A farsangi mulatságot megnyitja Magdó János, főkonzul, Papp Humor sztánai tiszteletes, főszervező; a Sztánai Műhely részéről Fekete Albert, Szakács Barnabás, Barlay Tamás, a Kós Károly Kollégium alelnöke, majd könyvbemutató
Helyszín: a Művelődési Ház
- 20.00 • Szindbád – Tamási Áron; Ábel Amerikában (előadják a sztánai gyermekek, a forgatókönyvet írta: Hatházi András)
- 21.15 • Eltáncolt karácsony (előadja a Fehérgy Gyöngy Nép táncoscsoport)
- 22.30 • Cifra Kalotaszeg (előadja a Debreceni Népi Együttes - Herce Vilmos vezetésével)
- 23.30 • Táncházzal reggeliz (zenél a Tokos Banda és mások is)

VASÁRNAP (2014. február 2.)

- 11.00 • Ünnepi istentisztelet (templom)
- 12.15 • Emléktábla-avatás (Szakács Barnabás alkotása); a Somvirág Községi Ház falán (emléket állítva a 100 évvel ezelőtti bálnak és a 2001 óta újjáélesztett farsangi mulatságoknak)
- 14.30 • autóbusszokkal indulás Kolozsvárra
- 16.00 • A Kós Károly világa, 1907–1914 című kiállítást megnyitja dr. Kenyeres István főigazgató (Budapest Főváros Levéltára) Állófogadás Magyarország Főkonzulátusának támogatásával
Helyszín: a Ferences kolostor refektórium, Kolozsvár, Karolina tér
- 18.00 • Móricz Zsigmond: Nem élhetek muzsikaszó nélkül (rendező Hatházi András) a Kolozsvári Magyar Színházban
- A Győrök Mátyás Emlékházban (Majális/Köztestület út 5. sz.) Kós Károly színházi világa - kiállítás

SZOMBAT (2014. február 1.)

- 10.00 • A Kós Károly-terem avatása (a volt iskola épületében), a Kós Károly-kiállítást megnyitja dr. Kenyeres István főigazgató (Budapest Főváros Levéltára)
- 10.30–14.30 • csoportos látogatás a Varjúvárba és a Szentimrei Házhöz
• Szentimrei Házház 10 órától – Csibi László Kós Károly-filmje
• kirándulás a Csigá-dombra
• forráz boc tza
• Csabacsi és Szarvas Barát Kör hírközléskészítése, közlése – Helyszín: a falu körpontja
- kirtóskálás-szítés – Helyszín: a falu körpontja
- 14.00–16.00 • táncjáték (Herce Vilmos vezetésével)
Helyszín: a Művelődési Ház
- Farsang Jóni bál készítése (Palocsay Kata vezetésével)
Helyszín: a Művelődési Ház
- 15.00 • Gaál György bemutatója a legfrissebb Sztánai Füzet: Ejszaki Károly: Tüll és köröz – vetített képes előadás
- Helyszín: a Kós Károly-terem (a volt iskola épületében)
- 16.00 • Romhányi András: Kós Károly emlékére ápitása a Wekerle-telepen – vetített képes előadás
- Helyszín: Kós Károly-terem (volt iskola épületében)
- 16.00–17.00 • Farsangi lovas felvonulás a faházban, farsangbábvetés
Helyszín: a falu • körpontja
- 17.00 • Városterem Projekt előadása: paraFahulák (0–99 évig ajánlott) Jászák: Bertóti Johanna, Imecs Magdó Levente, Molnár Dence, Simó Emese. Rendezte: Rumi László
Helyszín: a Művelődési Ház
- 18.00 • Gyerekfarsang (humoros Sztána-faktoros zsűrivel)
Helyszín: a Művelődési Ház
- 21.00–06.00 • Jelmezes mulatság könnyűzenével (zenél a körözfű YES zenekar), néptáncos mulatság hajnalig, tombola
Helyszín: a Művelődési Ház, a Somvirág Községi Ház, a Kós Károly-terem

Minden érdeklődőt szeretettel várnak a szervezők:
Sztána falu közössége és a Sztánai Műhely!

A farsangi bevételt a Somvirág Községi házunk fejlesztésére fordítjuk!

További részletek: Papp Humor 0260 606 226, 0734 303 049 • Facebook.com/sztanaiarsang • Szabó Zsolt 0735 090 1094

A program változásainak jogát a szervezők fenntartják!

és aki ma is nagyon-nagyon kedves jó atyámfia. A bált február 1-re tűztük ki, és olyan meghívót rajzoltam neki, hogy a Díszítő Művészet grafikai száma azonnal reprodukálta, s ezért a klisé, papírt, nyomást ingyen csináltatta meg, s így jótékony célunk egyik leglényegesebb kiadási tételét takarította meg nekünk.

Meghívtuk a kalotaszegi környék minden valamirevaló családját, és külön meghívtam Pestről az én szegény jó komámat és építészbajtársamat, Zrumezky Dezsőt meg Móricz Zsigát. Más „idegent” senkit.

No, kapom postafordultával a komám válaszát, hogy készülnek s jönnek. Bizonyosan várhatom őket februárius elsején hajnalban a hunyadi állomáson, mert a gyorsvonattal utaznak, aki Sztánán csak füttyül, de nem áll meg.

Gyönyörűségesen szép telünk volt akkor. Hetek óta tiszta ragyogó nap-sütés, szikrázó, ropogó, porzó hó s talán azóta sem olyan tartós, jó szánutunk.

A vonat pontosan érkezett meg, és a vendégeim is mosolyogva, vidáman. S én is pontosan ott voltam az állomáson, hogy magam vihessem őket haza szánkával és csörgős lovakkal Sztánára. A kicsi szánkó szalmafonásos kasába bőven tömettem lábhoz a puha meleg szénát, és amennyi pokrócunk, bundánk volt, azt is felpakoltam volt a vendégeknek. Mert fogja volt a télnek, és az állomásról tizenkét kilométerünk hazáig.

A bálunk kitűnően sikerült, és bizonyos, hogy sem azelőtt, sem azóta nem volt ilyen bál Kalotaszegen; még ma is emlegetik azok, akik megérték és élnek, pedig éppen huszonöt esztendő telt el azóta. Lenn a faluban „az állami iskolában lámpagyújtás után nemsokára kezdődött a tánc, és reggelig tartott. Jó cigány, jó és sok étel meg bor s pezsgő is. Móricz Zsiga úgy forgolódott az emberek között, mint ha közülünk való lett volna. Mosolygott, beszélgetett, táncolt, és rengeteget jegyzett egész éjszaka. Másnap még beszánkáztunk a faluba – maradékra és csendes beszélgetésre, s este elutazott vissza Pestre. Hiszem, nem bánta meg, hogy eljött volt, mert ebből a muzsikás, vidám, szánkózó, havas téli napból született meg talán legnap sugarasabb írása, a Nem élhetek muzsikaszó nélkül.

De egy kellemetlen emléket mégis vitt magával Sztánáról haza. Be is vallotta később őszintén: fázott nálunk. Hiába égett és ropogott a tűz még éjszaka is a nagy, nyitott, zöld mázas kalotaszegi kemencénkben, csak dörzsölte össze a kezét, és mosolyogva fázott...

...Most már jöhetne. A nyitott tűzhelyeket azóta zárt kemencékké alakítottuk át...

De gondolom, most egyébert nehezebb itt való gondtalan találkozásunk, mert éppen huszonöt esztendő telt el azóta, és közben sok-sok nehéz dolog történt velünk és körülöttünk.

Móricz Zsigmond Varjúvári legenda

Zrumezky jött hozzám, hogy szombaton reggel menjek el vele Sztánára. Kós írta, hogy okvetlen vigyen el, minden ékesszólását szedje össze, de itthon ne hagyjanak, mert nagyon szeretnek.

Meg voltam hatva, nem kellett kapacitálni. Kóssal és Zrumival a Baross kávéházban találkoztam néhányszor, és nagyon sajnáltam, hogy Kós elment Erdélybe. Úgy tűnt fel itt Pesten, mintha ezzel belesüllyedt volna egy távoli, sötét ködbe, s elveszett volna számunkra.

Erdély abban az időben nagyon messze volt. Budapesttől minden na-

gyon messze volt, még Kispest is, honnan én nemrégén szabadultam ki, mint valami bagnóból (börtönből). Nagyon sajnáltam Kóst, hogy kiesett a főváros írói és művészi atmoszférájából.

Mit fog csinálni Kós abban a sötétszürke nevű faluban, túl a Királyhágón, hogy fogja onnan megvalósítani a magyar építészeti újjáteremtését, amiről fantasztikusan lelkes áriákat szokott énekelni, ahányszor csak összeültünk.

Abban az időben volt ez, mikor még magyar népdal elképzelhetetlen volt a hangversenyi dobogón, de Bartók és Kodály már gyűjtötték a nép szájáról a dallamokat, s mikor én már befejeztem népköltési útjaimat, és a gyűjtött anyagot kezdtem feldolgozni novellákban és regényekben. Kós és Zrumezky nagy öröm volt számomra, mert ők ugyanezt csinálták az építészeti népkincs felfedezésével, és már mögöttük volt az Állatkert, ahol valami kivételes szerencse folytán módjuk volt egy kis ízelítőt adni, sőt iskolát teremteni a „magyar stílus” számára.

Tehát a legnagyobb örömmel vállalkoztam, hogy elmegyek a kedves Zrumezkyvel a kedves Kóshoz.

Borzalmas hideg volt. A vasúti ablakokra vastagon fagyott rá a pára. Háromszoros vastagságú lett az üveg, s akárhogy fűtött a mozdony, egész éjszaka nem alhattunk el, mert fázunk. Minden azt jelezte, hogy csakugyan nagyon messze megyünk keletre.

Megérkeztünk Sztánára.

A fák a reggelben csodálatosak voltak. Tündéri fák.

Zúzmarával oly vastagon borítva, hogy a legvékonyabb ágacska ujjnyira dagadt, s a reggeli napsugárban opálosan szikrázva rázta le az ezüst port.

A csilingelő erdőben egy édes kicsi vár. Varjúvár, ahogy mondták.

Kós Károly háza udavara felől

El voltam ragadtatva. Kicsi gömbölyeg vártorony. Gémbereedett tagjaimat alig vártam, hogy bent a jó melegben kiolvasszam. Piros arcú, édes kis háziasszony állott a ház előtt, csak úgy áradt belőle a meleg, de jó lesz itt a fagnak ebben a rengetegében a pompás váracska bemenekülni a farkasfogú szironyos hó hidegéből.

Be a szobába... „Nem jó lesz a téli bundát lerakni...” – szölt Kós kicsit fanyarul.

Hát uramfia, odabé oly hideg vala... de oly gyönyörű kandalló, hogy öröm volt mellette megfagyni.

No, mindegy: a szépség melegít. Óriási fahasábok égtek a kandalló oldalán, és füst vala.

– Ez még nem sikerült, ennek a megoldása – magyarázta Zrumi –, de mindenesetre fenn kell tartani a kandallót, mert ez ősi magyar, és nagyon artisztikus.

Nem baj, fagyoskodtunk, de vígan. Kós és Kósné elragadóak voltak. Pici gyermekecskékre is emlékszem, mind prémbe volt pakolva.

Sebaj, egy pillanat alatt megindult a Barossban abbahagyott vita, s a kisdud váracska zengett a magyar építészeti problémák hősi vitájától.

Gyönyörű volt az egész táj. Fenyvesek is, lombos fák is, hegy is, völgy is, csingilingi, apró manók bújtak elő az ezüstbarlangokból, táltos fiú fújta a hegyi kürtöt a gyémánterdőben, és nagy, fekete, palástos varjak szállósának a csekély hegyoldal felett, ahol Kós hevesen magyarázta:

– Most ültettem egy erdőnyi almát, pónyik alma, ez lesz a jövőm, ez biztosítja a függetlenségemet. Megléssátok, csinálom, mit akarok, ki sem

parancsol dolgaiban, öt év múlva innen vagonnal megy az alma Pestre.

És az a tiszta levegő, az ember tüdeje órák alatt kiköpte az összes pesti kormot, és gyermekekké fiatalodtunk. Jaj, de jól éreztem magamat, éppen olyan szép tél volt, mint otthon a Nyírségben kisgyerek koromban, ott láttam ezt a temérdek zúzt, és éreztem ezt a tüdőkotró, keféző hideget. Már dolgozott bennem, hogy alig várom, hogy az íróasztalommal még egyszer találkozom: a telet megírom.

Délután, mingyár ebéd után, mert februárban hamar alkonyodik, indulunk a bálba.

Zrumi nem helyeselte, hogy nem hoztam magammal legalább szmokingot, ő frakkot hozott, csak nem engedték felvenni neki. Zrumi városi fiú volt, az elegancia mestere, a vonatban is egész éjjel arról tartott előadást, milyen alkalomra hogy kell öltözni. Szóval mentünk a bálba. Sztánán, lent a faluban nagy bál volt. A környék minden urasága be volt invitálva.

Az út felséges volt. Hó borította a dimbes-dombos fennsík jellegű tájat. Egészen úgy éreztem magam, mintha az ázsiai sztyeppen járnánk, a sok ezer éves ősi honban. Végtelennek tűnt fel ez a meddő világ, ahol az erdő részektől megválva, élettelen és végtelen pusztaság lehelete kavargott jégszilánkos suhogással.

Aztán egy remek éjszaka. Vidéki alakok, vidám és groteszk figurák, cigány és úr, úr és cigány. Bor és nóta és sok beszéd. Egyéni fejek, személyes haj- és szakállviseletek és olyan páratlan magyar dialektus, mintha az erdélyi fejedelmek korában volnánk.

Sírva vigadás, politika, adoma, politika, gazdasági hevületek és politika és duhajság és politika és bor és bor és politika és politika...

S megjött a Dufla. Dufla Balázs vastag volt, mint egy cigány, és bugyborékolta belőle a humor. Nem is tudom már, hogy ki volt, egy meséből való fantasztikus jelenség volt akkor: ezt megírom...

És reggel felé a külső hodályokból előtörték a székelyek, és a falu legényei csúrdögölőt jártak... Mint ha ősemberek verték volna a földet csizmás patákkal... Szép szál vékony legények... ma mind öreg legény, aki ott nem maradt... Soha ilyen pezsgő

kedvet, s mikor pezsgőt kaptak, soha ilyen gyermeki örömet. Ezt megírom...

Másnap átszánkóztunk Bánffyhu nyadra. A megtiport hóban, vasárnap reggel a kis város, feleolyan házakkal, mint a galambdúc, olyan templommal, mint a mesebeli kacsalábon forgó vár, olyan piros felkapott csikokkal a szoknyákon a karcsú magas asszonyokon, mint az Apafi Mihály uram udvari dámái... Ezt megírom...

Gyönyörű emlék, minden meleg volt, forró és tüzes, csak a Varjúvár volt következetesen hideg és füst ette.

Harmadnap visszautaztunk Budapestre egy felséges emlékekkel és a Nem élhetek muzsikaszó nélkül tervével.

...A következő nyáron Kósék visszaadták a vizitet. A Duna közepén voltunk éppen csónakban, mikor a falu jegyzője bekiáltott utánam:

– Megölték a trónörököszt ma Szarajevóban.

Hirtelen sztánai fagy csap rám. Háború... Ebből világháború lesz...

De régen is élünk. De sok minden történt ez alatt a rövid emberélet alatt...

Balázs Balázs Hogyan születik meg egy regény ötlete

(Móricz Zsigmond, Nem élhetek muzsikaszó nélkül c. regénye)

... Az 1913 karácsonya előtti napokban Kós Károly lement családostól Sztánára hosszabb időre. Tudta, hogy én is hosszabb szabadságra ohajtok lemenni – utolsó jogi szigorlatom vizsgaletétele végett Kolozsvárra. Azt javasolta, ne menjek Türebé szüleimhez tanulni, hanem náluk folytassam a szigorlati előkészületeimet. Elfogadtam a meghívást. Az 1914 évi január első napjaiban sikerült is ezen a címen két hónapi szabadságot kieszközölnöm és nyomban Sztánára utaztam. Rövid pár nap alatt kialakult az a gondolat, hogy rendezünk egy protestáns batyus bált és erre meghívjuk a pesti barátokat, különös tekintettel Móricz Zsigmondra.

Kós mindjárt hozzáfogott és linóleummetszettel készített egy meghí-

Szakács Barnabás tájépitész domborműve

vót, amelyet felküldött lehúzás végett az Üllői úti iparművészeti iskolába. Pár nap múlva megkaptuk a példányokat, és szíjjelküldtük minden protestáns tényezőnek. Az eredmény anyagi szempontból is igen kedvező volt, mert szép összeg futott be a tervezett jótékony célra. (Pl. Tisza István akkori miniszterelnök 100 koronát küldött e célra.) Közben Kós lelévelben meghívta Móriczot a bálra és huzamosabb tartózkodásra. Móricz a meghívást elfogadta. Milyen meglepetést készítsunk elő? Nekem jutott az eszembe: a bál szünete alatt a sztárnai legényekkel el fogjuk táncoltatni a kalotaszegi legényes táncot, a csürdögölőt. Kósnak nagyon tetszett az indítványom. Éppen ott volt a falu első legénye, Boldizsár János. (Tudni kell, hogy a Kalotaszegen minden faluban van első legény. Ez rendezi a mulatságokat, az esküvőket, az aratási ünnepeket, a kalákák utáni mulatságokat stb.) Boldizsárral megbeszél- tük a tervet és annak rendezését készséggel vállalta. Különben is lelkes híve volt Móricz-nak, mert a nővéremtől mindig kért olvasnivalót és Móriczot is olvasta már.

No, február 1-én reggel megérkeztek a vendégek: Móricz Zsigmond, Zrumeckzy Dezső és Pogány Móric. Mindenkit elszállásolt Kós a kedves villájában, a Varjúvárbán. A bál a falu református iskolájában volt, három hatalmas egymásba nyíló nagy teremben. Boldizsárral feldíszítettük a ter- meket részint fenyővel, részint pedig fagyöngy virágokkal. Éppen úgy a büféhelyiségeket is. Iszonyú mennyiségű ételt küldtek a környékbeli papnék, tanítónék, jegyzőnek és kisbirtokos- nek. Volt ott sonka, kacsa, liba, pulyka, csirke, kappan, töltött káposzta, kürtös kalács, fánk, torta, még vargabéles is. A szükséges ételek felmelegí- tése a tanítói lak konyhájában történt. A kiszolgálást a büfékben díszbe öltözött kalotaszegi menyecskék és lányok végezték. Szép kép volt. De ezek tudnak is ám kínálni és felszolgálni, mert tudni kell, hogy a Kalotaszegen még a legelső gazda lánya is tartozik 2-3 évig szolgálni, máskülönben pár- tában marad.

Vendégeimet elhelyezve, két szán- kóval hazamentem átöltözni. Otthon már mindenki szmokingban várt és

Nem élhetek muzikaszó nélkül, a kolozsvári színház előadása

úgy vittem őket a bálba. Mire meg- érkeztünk, már ott volt az egész kör- nyék intelligenciája is. Befutott vagy 20 zörgős és csengős szánkó. Persze ezeket is el kellett helyeznem a falusi istállókban. Mindezt szmokingban és eszkarpen cipőben tettem harminc centiméter hóban. Gyönyörű tél volt.

Mindjárt megkezdődött a bál. Én nyitottam meg csárdással, az esperes- né lányával. Volt utána boszton stb., még francia négyest is rendeztem. Végre éjfél felé, szünetet rendeltem el. Terítettek és elkezdődött a kínálat. Mindenki jól érezte magát.

Mikor aztán láttam, hogy a han- gulat már megfelelő, intettem a ci- gányoknak, kik azonnal rákezdték a csürdögölő muzsikára. Ez egy cso- dálatos zene. Nem csárdás, csak hoz- zá hasonló gyors ütemű zene. Minden kalotaszegi falunak megvan a maga önálló legényes muzsikája. És csodá- latosan ez az egy zenéjük szöveg nél- küli. A művészek felfigyeltek. Meg- ütötte fülüket a különös zene és csak néztek csodálkozva: mi készül itt? Pár ütem után berobog tizenkét kalota- szegi legény. Finom, hófehér vászon- ból készült, berakott, rojtos, bő gatyá- ban, sarkantyús, pengés csizmában, varrottas kék bujkában és fejükön kalotaszegi módra kivarrott, szala- gos fehér szalmakalappal. Leeresztett aranygombos derékszíjjal és rajta a lelógó híres kalotaszegi színes, bojtos

farmatringgal. Nyakukon az aranypil- langós, varrott, rojtos nyakkendővel. Rögtön körbeálltak és egy pillanat alatt elkezdtek táncolni a legényest. Gyönyörű kép volt. Én csak Móriczot figyeltem. Először belesápadt, aztán kivörösödött, végül felállt és úgy néz- te végig az egész táncot, ami cca. egy jó fél órát tartott.

Rögtön terítettek a legényeknek, hoztak pezsgőt és Móricz közéjük ült.

El volt ragadtatva, hogy milyen szépen beszél magyarul a kalotaszegi nép. Nagyon tetszett neki az i-vel való dialektusa. Édes helyett idest mond, de különösen értékelte félmúltas ki- fejezéseit. Ugyanis, mint református bibliaolvasó nép, félmúlttal beszél: ott valék, elmenék.

Rá kell itt mutatnom a legényes tánc művészi voltára. Ezt csak úgy lehet megtanulni, ha már bivalylegel- tetés közben a kisfiú 5-6 éves korában elkezd tanulni a mozdulatokat.

A bál reggelig tartott. Zrumeckzy és Pogány Móric hazautaztak. Móricz Zsigmond ott maradt nyolc napig.